
Federal Almanya'da Sosyal Devlet İlkesinin Özellikli Bir Uygulaması Olarak Çocuk Parası ve Getirilen Yeni Düzenlemeler*

Alpay HEKİMLER**

ÖZET

Federal Almanya'da sosyal bir yardım niteliğinde sunulan çocuk parası oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Bu edinin sosyal devlet ilkesinin bir aracı olarak özellikle gelir grubu düşük olan aileler için günümüzde halen önemli bir gelir kalemini oluşturmaktadır.

Yürürlükteki mevzuat hükümleri uyarınca çocuk parası esas itibariyle on sekiz yaşına kadar tüm çocuklar için ödenmektedir. Ancak eğitimi sürdürmeye devam eden kişilere yönelik olarak bu destek, belirli koşulların varlığı halinde yirmi beş yaşa değin ödenebilmektedir. Engeli olan çocuklar içinse herhangi bir yaş kısıtı bulunmamaktadır. Yıllar içerisinde Federal Sosyal Mahkemenin vermiş olduğu kararlar, çocuk parası uygulamasının kapsamını genişletmiştir. Bu edinin, halen, sadece Federal Almanya'da yaşamlarını sürdüren Alman vatandaşlarına ve yabancılara değil, onun ötesinde yurtdışında yaşayan Alman vatandaşlarına da ödenmektedir.

Bu çalışmada ilkin, çocuk parasının tarihsel gelişim süreci değerlendirilmekte ardından yasal çerçeve genel hatlarıyla ele alınıp, özellikle bu edinime kimlerin hangi koşullar altında hak kazandıkları ve nasıl talep edebilecekleri üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Parası, Aile Kasası, Türk - Alman Sosyal Güvenlik Anlaşması.

* Makale Geliş Tarihi: 01.05.2017, Makale Kabul Tarihi: 14.12.2017

** Prof. Dr., Namık Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi.

ABSTRACT

Child Benefit as a Distinctive Practice of Welfare State Principle in Federal Republic of Germany and New Regulations

The child benefit which is a social aid in the Federal Republic of Germany has a very long history. This acquisition is an important income item for families with low income, especially as a means of social state initiative.

The child's allowance is paid for all children up to the age of eighteen according to the provisions of the current legislation. However, for those who continue to pursue their education, this support can be paid up to twenty-five years of age in the presence of certain conditions. There is no age restriction for children with disabilities. Decisions made by the Federal Social Court over the years have widened the scope of child benefit practice. This acquisition is paid not only to the German citizens and foreign living in the Federal Republic of Germany but also to the German citizens living abroad.

In this study, firstly, the historical development process of the child benefit is evaluated, and then after the legal framework is generally considered, it is examined who they are entitled to for child benefit.

Keywords: *Child Benefit, Family Fund, Social Security Agreement Between Turkey and Germany.*

I. GİRİŞ

Almanya'dan söz edildiğinde birçok kişinin zihninde ilk etapta, gelişmiş sosyal haklar ve bu bağlamda sosyal devlet ilkesi doğrultusunda sorunsuz olarak işleyen bir sistemin varlığı canlanmaktadır. Özellikle Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin üyeliği konusu gündeme geldiğinde kamuoyunun üyelikten yana olan desteği farklı faktörlere bağlı olarak son dönem içerisinde belirgin oranda azalmış olsa da, üyeliği destekleyen birçok kişi, üyelik gerekçelerini serbest dolaşım, daha iyi istihdam olanakları ve gelişmiş sosyal haklar gibi olgulara dayandırmaktadırlar. Bu bir ölçüde doğru olmakla birlikte, artık başta Almanya'da da olmak üzere sosyal hakların kısıtlandığı ve sosyal güvenlik kurumlarınca sağlanan finansal edinimlerin tatmin edici olmaktan uzak kaldığını görülmektedir. Özellikle de Almanya'da yayınlanan son yoksulluk raporları¹ durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

¹ Bkz.: **Bundesministerium für Arbeit und Soziales**, Dokumentation des vierten Symposiums im Rahmen des Fünften Armuts- und Reichtumsberichts der Bundesregierung, Berlin, 2017. [symposium.pdf?__blob=publicationFile&v=5](#) am 10. Januar 2017 in Berlin

Bu çalışmada özellikle yurtdışında çalışmış ve çalışmakta olan işgörenlerin Türkiye’ye geldiklerinde sıkça söz ettikleri ve sosyal devletin özellikli bir uygulaması olarak tanımlayabileceğimiz “çocuk parası” (*Kindergeld*) konusu genel hatlarıyla bilimsel bir perspektiften ele alınıp, esas itibarıyla bu uygulamanın yasal boyutu son gelişmeler doğrultusunda ortaya konmaya çalışılacaktır. Ancak çocuk parasının sadece Federal Almanya’ya has bir uygulama olmadığını, örneğin Avusturya’da aile yardımı (*Familienbeihilfe*),² İsviçre’de çocuk zammı (*Kinderzulage*)³ adı altında ödendiğini, bunun ötesinde birçok AB üyesi ülkede bu ediminin hak ediş koşulları farklılaşmakla birlikte sağlandığını ifade etmek yerinde olacaktır.

II. ÇOCUK PARASI UYGULAMASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Günümüzde farklı ülkelerde, çocuk sahibi ailelerin maddi anlamda desteklenmesi ve bu doğrultuda belirli ölçüde de demografik gelişmelere bağlı olarak nüfus artış hızının yükseltilmesi amacıyla yönelik olarak, destekler sağlanmaktadır. Ancak bilinenin aksine, bu yönde sağlanan destekler modern toplumların bir buluşu değildir.

Yapılan araştırmalar antik Roma döneminde dahi bugünkü anlamda sağlanan çocuk parası ile karşılaştırılabilir ölçüde yardımların sağlandığını ortaya koymuştur. İ.S. 100 yılında Roma’da doktor olarak çalışmış olan Efesli Soranus, nüfus politikasını desteklemek amacıyla İmparator Nerva tarafından ilk defa devlet tarafından sunulan çocuk parası uygulamasına geçildiğini, Nerva’nın ölümü üzerine tahta geçen İmparator Traian döneminde ise, çocuk parası sisteminin yaygınlaştırıldığını, aktarmaktadır. Sağlanan yardımların tüm Roma İmparatorluğunu kapsayıp kapsamadığı konusu günümüzde tarihçiler arasında halen tartışmalı olmakla birlikte, 53 vilayetin sisteme dahil edildiği ve İmparator tarafından kurulan bir tür Vakıf (*Alimentarstiftung*) aracılığıyla sistemin işletildiği bilinmektedir. Buna göre, imparatorluk bütçesinden vakfa bir kaynak aktarılmakta ve bu kaynak çiftçilere kredi olarak dağıtılmakta, kredi karşılığında alınan faiz de, çocuk parası olarak yardım niteliğinde dağıtılmaktaydı. Roma

² Bkz.: **Walter Pfeil**, Österreichisches Sozialrecht, 11. Auflage, Verlag Österreich, Wien, 2016; **Monika Drs**, Arbeits- und Sozialrecht, 3.Auflage, Manz, Wien, 2015; **Reinhard Resch**, Sozialrecht, 6.Auflage, Manz, Wien, 2014.

³ Bkz.: **Thomas Locher/ Thomas Gächter**, Grundriss des Sozialversicherungsrechts, Stämpfli Verlag, Bern, 2014.

İmparatorluğu bu yolla, tarımın gelişmesini ve de aynı zamanda nüfusun artışıını maddi anlamda teşvik etmekteydi. Sağlanan yardımın boyutunu ortaya koymak bakımından örneğin Veleia Vilayetinde, meşru bir evlilik birlikteliğinden olan erkek çocuklara 16, kız çocuklarına ise 12 Sesterzen⁴, gayri meşru olan erkek çocuklar için 12, kız çocuklar için 10 Sesterzen ödenmesi kararlaştırılmıştır. İmparator Hadrian döneminde sistem daha da geliştirilmiş olsa da, Roma İmparatorluğu döneminde, bir veya iki çocuklu ailelerin ağırlıklı bir model oluşturduğunun vurgulanması gerekir.⁵

Birinci Dünya Savaşından sonra, Almanya'nın içinde bulunduğu ekonomik koşullara bağlı olarak, ailelerin içine düştükleri gerek ekonomik gerekse sosyal durumlar, ailenin korunması gereksinimini daha belirgin bir biçimde ortaya koymuştur. Bu bağlamda ise Weimar Anayasa'sında ailenin korunmasına yönelik olarak maddi anlamda desteklenmesi gerektiğine ilişkin bir hükme yer verilmiştir⁶. Bu noktada, çocuk sahibi babaların desteklenmesi amacıyla, daha birinci dünya savaşı dönemi sırasında dahi, bağitlanılmış olan işyeri ve toplu iş sözleşmelerinde maddi destek sağlanılmasına ilişkin hükümlere yer verildiğinin vurgulanması gerekmektedir. Sözleşmeler kapsamında sağlanan yardımlar sayesinde, belirli ölçüde yoksulluk ile mücadele edilmesi ve asgari ihtiyaçların temin edilmesi amaçlanmıştır. Ancak 1920'li yıllarla birlikte sağlanan yardımların ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar nedeniyle etkinliğini yitirmiş olduğunu görmekteyiz.⁷

Doğrudan bir destek olarak aileye sağlanan çocuk parası uygulamasının Almanya'da ilk defa Nasyonal Sosyalizm döneminde ortaya çıktığını görüyoruz. Dünya tarihinde görülen en acımasız ve baskıcı rejimlerden biri olan "Hitler Rejiminin" 1933 yılında iktidara gelmesi ve o günden sonra görülmeyen bir biçimde kitleleri arkasından sürüklemesinin ardından, 1936 yılında uygulamaya konulan bir yasayla, aile gelirleri 185 Reichsmark'ın

⁴ Sesterzen Roma İmparatorluğu para birimi olup, 1 Sesterz ile bir ekmek alınabiliyordu.

⁵ <http://www.tagesspiegel.de/politik/geschichte/die-geschichte-kindergeld-im-altenrom/1312878.html> Erişim 20.02.2017

⁶ Bkz.: Weimar Anayasasının 119.maddesine. Weimar Anayasası ile ilgili ayrıntılı bilgi için özellikle Bkz.: **Eberhard Eichenhoffer**, 80 Jahre Weimarer Reichsverfassung – was ist geblieben?, Mohr Siebek, Tübingen, 1999.

⁷ Ayrıntılar için özellikle Bkz.: **Dagmar Nelleßen Strauch**, das Kindergeld wird fünfzig - Familie im Fokus der CDU, Politische Meinungen, Januar 2005, s.21-25.

altında olanlar için, beşinci çocuktan itibaren ayda 10 Reichsmark ile desteklenmesi yönünde bir düzenleme getirilmiştir. Ancak sağlanan yardım o dönemde çocuk parası olarak değil çocuk yardımı (*Kinderbeihilfe*) adı altında ödenmekteydi. Bu yardımdan salt ari ırka mensup olan ailelerin yararlanabildiklerini de belirtmek rejimin bakışını ortaya koymak bakımından yararlı olacaktır. 1938'de yapılan bir değişiklikte sağlanan yardımın üçüncü çocuktan itibaren ödenmesine karar verilmiştir.⁸ Diğer bir ifadeyle, uygulama alanı getirilen değişiklik ile önemli ölçüde genişletilmiş ve kanatımızca bu düzenlemeyle iktidar, erkini güçlendirmek de istemiştir.

İkinci Dünya Savaşının ardından Federal Almanya Cumhuriyeti'nin kuruluşunun sonrasında çocuk parası ile ilgili ilk yasal düzenlemenin 1954 yılında getirildiğini izlemekteyiz. O dönemde oluşturulan Aile Yardım Sandıkları (*Familienausgleichskassen*) tarafından her üçüncü ve devamı çocuklar için ayda 25 Mark ödenmesi yönünde bir düzenleme getirilmiş ve bu yardımın finansmanı da işverenlere yüklenmiştir. 1955 yılından itibaren bu yardımın İş Kurumları tarafından işsizlere yönelik olarak da ödenmesine başlanmıştır. 1961 yılında getirilen bir değişiklikte ilk defa ailenin ikinci çocuğu için de çocuk parası ödenmesi uygulamasına geçilmiştir. Finansmanı ise o dönemde genel bütçeden karşılanmakta ve İş Kurumları aracılığıyla hak sahiplerine ödenmekteydi.

1964 yılında sistem tekrar revize edilerek, çocuk parasının Aile Yardım Sandıkları tarafından ödenmesine son verilerek, bu ediminin sağlanması konusunda yalnızca Federal İş Kurumu yetkilendirilmiş ve görevlendirilmiştir. 1975 yılına gelindiğinde ise, çocuk parasına ilişkin siyasi iktidarın çok önemli bir politika değişikliğine gittiğini görülmektedir. Öyle ki anılan tarih itibarıyla bu edininim, birinci çocuklara da ödenmeye başlanmıştır.

Federal Sosyal Mahkemenin 1987 tarihinde vermiş olduğu bir karar⁹ uyarınca, kanun anlamında çocuk sayılan kişilere, mesleki eğitim görmeleri ve bu eğitim kapsamında uygulamalı eğitim almaları halinde (çırak olarak) yine çocuk parasının hak sahiplerine ödenmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

⁸ **Klaus Jörg Ruhl**, *Verordnete Unterordnung. Berufstätige Frauen zwischen Wirtschaftswachstum und konservativer Ideologie in der Nachkriegszeit (1945-1963)*, Oldenburg Verlag, 1994, s.161 vd., ayrıca *Bkz.: Adolf Sommerauer*, *Geschichte des Kindergeldes*, <http://www.kindergeld.net/geschichte-des-kindergeldes.html> Erişim 27.02.2017

⁹ BSG Urteil vom 14.01.1987, Az.: 10 Rkg 20/85

1988 yılında ise Federal Sosyal Mahkemenin vermiş olduğu bir karar¹⁰, çocuk parası edinimin yaygınlaştırılması bakımından son derece etkin sonuçlar doğurmuştur. Öyle ki, anılan mahkemenin vermiş olduğu hüküm uyarınca, çocuk parasının bakım altında bulunan çocuklar için, bakıcı ailelere (*Pflegeeltern*)¹¹ de ödenmesine karar vermiştir. Bu noktada bakıcı ailelere Gençlik Dairesi tarafından bakım parasının (*Pflegegeld*)¹² ödenip ödenmesinin herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, kendilerine bakım parası ödenmekte olan bakıcı aileler için ayrıca çocuk parası alabilmenin yolu böylelikle açılmış olundu.

Federal Almanya'da çocuk parasının tarihsel gelişimi konusu incelendiğinde, sosyal güvenliğin başka hiçbir alanında olmadığı kadar, devlet ile toplum arasındaki ilişkileri ortaya koyduğu ve de konu bağlamında siyasi partilerin yaklaşımının analiz edilmesi bakımından önem taşıdığı belirtilmektedir.¹³ Federal Almanya'nın kuruluş aşamasından itibaren siyasi partiler, devletin aileyi koruması ve bu bağlamda çocuk parası edinimi sağlaması gerektiği konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu edinimin nasıl ve kim tarafından sağlanacağına ilişkin olarak görüşerse birbirinden çok farklılaşmaktaydı. Ancak, bu görüşleri ve zaman içerisindeki değişimlerini ortaya koymak bu çalışmanın boyutunu aşacağından, ayrı bir yazı kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Yukarıda ortaya konmaya çalışıldığı üzere, çocuk parası uygulamasını oldukça eski tarihlere kadar geri götürebilmek mümkün olsa da, günümüz anlamındaki biçimiyle Federal Almanya'da esasen Nazi dönemi Almanya'sında ortaya çıkmış ve ilerleyen yıllarda çocuk sayısına bağlı olarak gelişme göstermiş ve sağlanan yardım miktarları da bu doğrultuda düzenleme bulmuştur. Sağlanan edinimin ödenmesine ilişkin organizasyon yapısı da dönemler itibariyle farklılıklar göstermiştir. Bu bağlamda Federal Sosyal Mahkemenin vermiş olduğu kararların, çocuk parasına hak kazanan kişileri genişlettiği, diğer bir ifadeyle uygulama ve kapsam alanını genişlettiği görülmektedir.

¹⁰ BSG Urteil vom 25.10.1988 , AZ.: 12 RK 10/87

¹¹ Bakıcı aile kavramı ve konu bağlamındaki mevzuat için Bkz.: **Malte Gierke**, Familienpflege – Die Rechtliche Stellung von Pflegeeltern, Diplomica Verlag, Hamburg, 2009.

¹² Bakım Parası ile ilgili ayrıntılar için Bkz.: **Sebastian Weber/ Frank Brünner**, Pflegereform 2017, Beck Verlag, München, 2017.

¹³ Bkz.: **Dagmar Nelleßen Strauch**, Der Kampf um das Kindergeld – Grundanschauungen Konzeption und Gesetzgebung 1949 -1954, Dorste Verlag, Düsseldorf, 2003.

III. ÇOCUK PARASINA İLİŞKİN YASAL ÇERÇEVE

Federal Almanya’da çocuk parası ile ilgili yasal çerçeve günümüzde esas itibariyle iki kanun ile çizilmektedir. Bunlardan birincisi en son 20 Aralık 2016 tarihinde bazı maddeleri değişikliğe uğramış olan Federal Çocuk Parası Kanunu’dur (*Bundeskindergeldgesetz - BKGG*).¹⁴ İkinci kanun ise Gelir Vergisi Kanunu (*Einkommensteuergesetz – EStG*)¹⁵ olup, bu kanunda yer verilen hükümler doğrudan bu edinim hakkı ile ilgili düzenlemeler içermektedir.

Çocuk sahiplerine tanınan edinim, Federal Almanya’da dual bir sistem kapsamında sunulmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, ya doğrudan yukarıda anılan Federal Çocuk Parası Kanunu kapsamında çocuk parası olarak ya da Gelir Vergisi Kanunu hükümleri kapsamında ödenecek olan vergiden çocuk indirimi yapılması suretiyle bir gelir olarak hak sahiplerine sunulmaktadır. Bu dual sistem içerisinde hak sahiplerinin hangisinden yararlanabileceğine ilişkin tespit resen Maliye (*Finanzamt*) tarafından belirlenmektedir. Yapılan değerlendirme sonucunda çocuk parasının ödenmesi, vergi indirimine oranla hak sahipleri için daha avantajlı olacağı sonucu çıkarsa, çocuk parasının ödenmesine karar verilmektedir. Ters durumda ise vergi indirimine gidilmektedir. Dolayısıyla burada maliye, kendi lehine değil, hak sahibi lehine karar vermesi söz konusu olmaktadır.

Bu noktada Federal Almanya’da çalışanların ücret ve gelirlerinin vergilendirilmesi sisteminin ülkemizden oldukça farklı olduğuna işaret etmek gerekir. Yürürlükte olan bu sistem uyarınca, çocuk parasından daha çok gelir seviyesi düşük olan ailelerin yararlandıkları, gelir seviyesi daha yüksek olan ailelerin vergi indirimi yoluyla maddi anlamda desteklendikleri görülmektedir. Ancak vergi sistemi uyarınca, gelir seviyesi yükseldikçe vergi dilimi de yükselmekte olduğundan ötürü, çocuk sahibi kişilerin vergi indirimleri de artmaktadır. Bu nedenle sistem genel olarak, varlıklı ailelerin çocuklarının devlet için daha değerli olduğu yönünde bir görüntü

¹⁴ Bundeskindergeldgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 28. Januar 2009 (BGBl. I S. 142, 3177), das zuletzt durch Artikel 13 des Gesetzes vom 20. Dezember 2016 (BGBl. I S. 3000) geändert worden ist.

¹⁵ Einkommensteuergesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 8. Oktober 2009 (BGBl. I S. 3366, 3862), das zuletzt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 23. Dezember 2016 (BGBl. I S. 3191) geändert worden ist.

sergilemesi nedeniyle eleştirilmekte ve çocuk indirimi uygulamasına son verilerek tüm çocuklar için geçerli olacak bir çocuk parasının belirlenmesi talep edilmektedir.¹⁶

Gelir Vergisi Kanunu'nun hükümleri sadece sınırsız vergi yükümlülüğü olan *şahıslar (unbeschärkt Steuerpflichtige)* için geçerlilik kazanmaktadır. Bu çalışmamızda, konunun vergi boyutu değerlendirilmeyeceğinden, salt Federal Çocuk Parası Kanunu hükümleri genel hatlarıyla ele alınmaya çalışılacaktır. Ancak yine de Gelir Vergisi Kanunu'nun bazı maddelerine atıfta bulunma gerekliliği ortaya çıkacaktır.

1. Çocuk Parasının Kapsamı ve Talep Hakkı

Ele alınan konu bağlamında yanıtlanması gereken ilk soruların başında, çocuk parasının hangi çocuklar için ve kimler tarafından talep edilebileceğidir. Bu bakımdan yasa koyucunun reşit olmayan yani 18 yaşının altında, reşit olan ve engeli çocuklar olmak üzere üç grup kapsamında genel bir ayırıma gittiği görülmektedir ki, bu gruplar aşağıda daha ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır.

Bununla birlikte yabancılar ve yurtdışında yaşayan Alman vatandaşları için de ayrı hükümlerin yürürlükte olduğuna işaret etmek gerekir ki, bunlara yönelik açıklamalara yine aşağıda genel hatlarıyla yer verilmeye çalışılacaktır. Ancak, çocuk parası ediniminin kimlere ve hangi koşullara bağlı olarak sunulduğunun değerlendirilmesine geçilmeden önce, kanun anlamında "çocuk" kavramının tanımına bakmak yerinde olacaktır.

Şüphesiz olarak "çocuk" kavramının Federal Çocuk Parası Kanunu hükümleri bağlamında tanımlanması büyük önem arz etmektedir. Çünkü kanun kapsamında sunulan edinimlerden bir hak olarak yararlanılabilmesinin ön koşullu, kanun kapsamında tanımlanmış olan bir çocuk sahibi olmaktan geçmektedir. Diğer bir ifadeyle, kanunda tanımla bulmuş olan kavram ile örtüşmeyen bir durumda, çocuk parası hakkından yaralanabilmek mümkün olmaktadır. Bunun ile birlikte Medeni Kanun hükümleri bağlamında yetişkin sayılan bir kişiye de, aşağıda görüleceği üzere belirli koşulların varlığı halinde, çocuk olarak değerlendirilmekte ve çocuk parası ödenmeye devam edilmektedir.

¹⁶ Bu konudaki ayrıntılar için özellikle Bkz.: **Eberhard Eichenhoffer**, Sozialrecht, 8. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen, 2012, s. 278 vd.

Federal Çocuk Parası Kanunu 2.maddesi oldukça kapsamlı bir biçimde kanun anlamında kimlerin çocuk sayılacağı ve dolayısıyla hangi çocuklar için maddi edinim talep edilmesinin mümkün olacağını tayin etmektedir.

Buna göre, 18. yaşını dolduruncaya kadar aşağıda belirtilen kişiler kanun bağlamında çocuk olarak tanımlanmakta olup, bu çocuklar için çocuk parası talebinde bulunulması olanak dahilindedir.

- Öz çocuklar ve evlat edilmiş olan çocuklar.
- Çocuk parasını talep etme hakkına sahip olan kişinin eşinin veya partnerinin çocukları (üvey çocuklar).
- Bakımcı aileler tarafından bakım için alınmış çocuklar.
- Çocuk parası talep etme hakkına sahip olan kişilerin torunları.

Esas itibariyle çocuk parası talep hakkı çocuğun dünyaya geldiği an itibariyle doğmakta olup kesintisiz ve kısıtlamasız bir biçimde 18 yaşına gelinceye değin devam etmektedir. Bazı durumlarda bu edinimin ödenme süresi 18. yaş da geçebilmektedir ki bu durumların hangi hallerde ortaya çıkabildiği aşağıda değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Çocuk parası talep hakkı, çocuğun ebeveynleri veya bakımını üstlenmiş olanlara aittir. Eş anlatımla, çocuğun kendisinin bir talepte bulunma hakkı bulunmamaktadır. Bunun altında yatan temel neden, sağlanan bu edinimle çocukların bakımı ile aile bütçesinde meydana gelen gelir kaybının, vergi indirim veya gelir desteği sağlamak yoluyla desteklenmek istenmesidir.

Çocuk parası esasen sürekli ikametgâhları Almanya'da bulunan hak sahipleri tarafından talep edilebilir. Ancak yabacılar ile yurtdışında yaşamlarını idame ettiren Alman vatandaşları için özel hükümler geçerlidir.

Üvey bir çocuk için çocuk parasının talep edilebilmesi için, çocuğun talepte bulunan kişinin evinde sürekli yaşıyor olması şartı aranmaktadır. Üvey çocuk sürekli olarak evde yaşamıyor veya talep sahibi bakımını karşılamıyorsa çocuk parasına hak kazanması mümkün değildir. Aynı durum, çocuğun bakımının dönüşümlü olarak üstlenilmesi halinde de geçerlidir. Burada ifade bulan çerçeve aynı zamanda bakıcı aile olarak bir çocuğun bakımının üstlenilmesi durumunda da geçerlilik kazanmaktadır.

Torun sahibi bir kişiye bu edinimin ödenebilmesi içinse, çocuğun velayet hakkının talepte bulunan kişiye geçmiş olması gerekmektedir. Do-

layısıyla talepte bulunan kişinin çocuğu evine alıp bakımını tam olarak üstlenmesi gerekmektedir. İstisnai durumlarda velayet hakkının, örneğin çocuğun ebeveyninin hastalanması durumunda (bu durum daha çok çocuğunu yalnız yetiştiren kişiler için söz konusu olmaktadır) geçici olarak anneanne, babaanne veya dedeye devredilmesi de mümkündür. Ancak bu durum, beraberinde bir takım problemler de getirdiğinden, uygulamada çok ender olarak görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, ülkemiz mevzuatına bir pilot proje olarak kazandırılmış yeni bir uygulama olan ve “Büyükanne maaşı” olarak bilinen model ile Almanya’daki uygulamanın hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Ebeveynlerin her biri, mesleki ve sosyal statüsüne, çalışıyor olup olmasına bakılmaksızın veya maddi durumunun bir önemi olmaksızın, bu edinimi talep etme hakkı vardır. Ancak edinim prensip itibariyle salt bir kişiye ödenmektedir¹⁷.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir durum, çocuk parası için birden fazla talep sahibinin başvurusudur. Bu yönde bir eğilim daha çok boşanmış olan çiftler arasında ortaya çıkmaktadır. Bu yönde nasıl bir yol izleneceğinin çerçevesini Federal Çocuk Parası Kanunu’nun 3.maddesi çizmektedir. Anılan madde hükmüne göre, çocuk parasının sadece bir kişiye ödenebilmesi olanak dahilinde olup, çocuk kimin evinde yaşamakta ise edinimin ona ödenmesi söz konusu olmaktadır. Eğer çocuk ebeveynlerinin yanında yaşamıyorsa, bu durumda çocuk için daha yüksek miktarda nafaka ödeyen kişiye çocuk parası ödenmektedir. Ancak ebeveynler aynı oranda ya da hiç nafaka ödemiyorlarsa kendi aralarında anlaşmak suretiyle çocuk parasını kimin alacağını kararlaştırabilirler. Tarafların uzlaşmaması halinde ise Aile Mahkemesi çocuk parasının kime ödeneceğini karara bağlamaktadır¹⁸.

Yukarıda ifade edildiği üzere, bir çocuğun kendisi için çocuk parasını talep edebilmesi mümkün değildir. Ancak istisnai bir durum, çocuğun yetim olması veya ebeveynlerinin nerede ikamet ettiklerini bilmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Her iki durumda da yasa koyucu, bu durumda olan çocuğun hak sahibi olarak bizzat başvurusu imkanını tanımıştır.¹⁹

¹⁷ *Eichenhofer*, Sozialrecht, s. 281.

¹⁸ Ayrıntılar için *Bkz.*: Bundeskindergeldgesetz Art.3

¹⁹ *Bkz.*: Bundeskindergeldgesetz Art.1 Abs.2.

Yasa koyucu yukarıda ifade bulan dört temel gruba ilave olarak Kanunun 2. maddesinin 2. fıkrasında, 18 yaşını tamamlamış ancak henüz çalışmayan ve Almanya'da İş Kurumuna iş arayan olarak kaydını yaptırmış olan kişilerin de 21. yaşını dolduruncaya kadar çocuk sayılacağına hükmetmiştir.²⁰ Burada önem taşıyan husus kişinin Almanya'da iş arıyor olması ve Almanya'da bir İş Kurumu'nda iş arayan olarak kaydının bulunmasıdır. Kişinin İşsizlik Parası II olarak tanımlanmakta olan edinişi²¹ ödeme konusunda yetkisi bulunan bir kurumda da, iş arayan olarak kaydını yaptırabilmesi olanağı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu edinimin 18. yaşını tamamlamış olan bir kişi için ödenebilmesi için, mutlak anlamda kişinin çalışmıyor olması ve de aynı zamanda iş arayan olarak kaydının yapılmış olması gerekmektedir.

Medeni Kanun anlamında yetişkin sayılıyor olmalarına karşın, 18. yaşını tamamlamış ancak mesleki eğitimi devam eden kişilere de 25. yaşına kadar çocuk parası ödenmektedir. Burada ifade bulan mesleki eğitimi, ancak salt meslek liselerinde, yüksekokul veya meslek yüksekokulu olarak algılamamak gerekmektedir. Üniversite eğitimi devam eden kişilere de, bu edininin 25. yaşına kadar ödenmektedir.

2010 yılına kadar yürürlükte kalmış olan bir hüküm uyarınca, bu edinimin çocuklara 27. yaşını tamamlayıncaya kadar ödenmiş olduğuna işaret etmek gerekir. O dönemdeki düzenlemeye göre kademeli olarak üst yaş sınırının, ilk 26 daha sonra bugün geçerli olan 25 yaşa çekilmesi öngörülmüştür. Böylelikle en son 01.01.1982 doğumlu çocuklara en fazla 27 yaşa ve 01.01.1983 doğumlu çocuklara en fazla 26 yaşa kadar, çocuk parası ödenmiştir.

Ancak bu noktada kişinin aldığı eğitimin ileride icra etmek istediği meslek ile uyumlu olması gerekmektedir. Dolayısıyla, eğitim sonrasında farklı bir alanda istihdam edilmek istenen kişiler için yaş şartını sağlıyor olmalarına karşın, edinimi hak kazanma imkânları bulunmamaktadır.²² Böylelikle bir çocuğun bilgi, yetenek ve tecrübe kazanmasına katkıda bulunan ve gelecekte ifa etmek istediği mesleğin öğrenilmesinde katkı sağlayacak

²⁰ Ayrıntılar için Bkz. Bundeskindergeldgesetz Art.2 Abs.2.

²¹ İşsizlik Parası II ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz.: **Björn Harich/ Anneke Boerener**, Handbuch der Grundsicherung für Arbeitsuchende: Sozialrecht, Prozess- und Kostenrecht, Verfahrensrecht, Familienrecht, Ausländerrecht, Verwaltungsrecht, Beck, München, 2014.

²² <http://www.kindergeld.org/kindergeld-fuer-volljaehrige-kinder.html> Erişim 04.03.2017.

her türlü mesleki eğitim tedbiri çocuk parasının ödenmesi için belirleyici olmaktadır. Bu düzenlenenin gerekçesi ise, çocuğun, daha doğrusu gencin ciddi bir biçimde meslek hayatına hazırlanması gerekliliğine dayanmaktadır.²³

Gerek mesleki eğitim olsun, gerekse üniversite eğitimi olsun, hak sahibi kişinin eğitimine, örneğin hastalanması veya doğuma bağlı analık izini kullanması sebebiyle ara vermesi durumunda da çocuk parası almaya devam etmektedir. Böylelikle eğitim süreci devam eden bir kişinin analık izni kullanması halinde, kendisi için ebeveynleri çocuk parası alırlarken, kanun anlamında çocuk sayılan bu kişi de kendi çocuğu için çocuk parası alabilmektedir.

Konu bağlamında kanaatimizce önem taşıyan bir hususu burada vurgulamak yerinde olacaktır. Bilindiği üzere Almanya özellikle dual eğitim sistemi yoluyla, birçok ülkeye mesleki eğitim alanında öncülük etmekte ve örnek oluşturmaktadır. Ancak bazı durumlarda kişilerin kendileri için uygun bir eğitim olanağı bulamamaları durumunda - bu durum özellikle işbaşı mesleki eğitim programları kapsamında daha belirgin olarak görülmektedir - çocuk parası ödenmeye devam edilmektedir. Fakat bu haktan yararlanabilmek için, kişinin kanıtlayabilir bir biçimde, kendisi için bir eğitim almaya çabaladığını ortaya koyması gerekmektedir.²⁴

Federal Çocuk Parası Kanunu'nun 2. maddesinin 2. fıkrasının b bendi hükmü uyarınca, henüz 25. yaşını tamamlamamış olan bir kişiye iki öğrenim dönemi arasında dört aylık bir geçiş süreci bulunuyorsa, bu durumda da edinim sunulmaya devam edilmektedir. Bu hüküm özellikle eğitim süreci devam eden, ancak eğitim kurumları arasında geçiş yapılması durumunda önem kazanmaktadır. Bu bakımdan da özellikle Türkiye'de eğitimine devam eden örneğin lise mezunu olup, yüksekokul veya üniversiteye dört ay içinde kaydını yaptıran kişiler, 25. yaşına gelinceye değin kanun bağlamında çocuk sayılmakta ve kendilerine çocuk parası edinimi ödenmektedir.

Burada ifade bulan dört aylık geçiş süresi, aynı zamanda askerlik veya askerlik hizmeti yerine geçen sivil hizmette geçirilen süreler için de söz konusu olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, yaş şartını sağlamak koşuluyla

²³ Karş.: http://www.arbeitsagentur.de/nn_26532/zentraler-Content/A09-Kindergeld/A091-steuerrechtliche-Leistungen/Allgemein/Anspruchsvoraussetzungen.html

²⁴ Bkz.: Bundeskindergeldgesetz Art.2 Abs.2 Satz c.

eğitimine ara verip, dört aylık süre içerisinde askerlik hizmetini veya sivil hizmetini yerine getirdikten sonra, eğitime devam eden kişilere de bu edinim sağlanmaktadır.²⁵

Bilindiği üzere Erasmus Programı, özellikle son yıllarda eğitim alanında uluslararası öğrenci hareketliliğinin artması yönünde çok önemli katkılar sağlamıştır. Her ne kadar Türkiye'deki veriler incelendiğinde genel olarak Türkiye'den giden öğrenci sayısı, gelen öğrenci sayısına göre çok daha fazla olsa da, benzer bir trend AB'ye genişleme süreci içerisinde sonradan katılmış olan üye ülkeler içerisinde de gözlemlenmektedir.

Federal Alman hükümeti, Erasmus Programının önemini bilincinden hareketle, kanunda yapmış olduğu bir değişiklik ile, Erasmus + Programı kapsamında, 25 yaşına gelinceye değin, bir yıl yurtdışında kalacak olan kişilerin de kanun bağlamında çocuk sayılması imkanını getirmiştir. Bununla birlikte, Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın (*Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung*) programları kapsamında yurtdışında görev alacak ve yaş şartı sınırı sağlayan kişiler de çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Bu noktada yapmış olduğumuz bir gözlemi paylaşmak yerinde olacaktır. Aşağıda değinileceği üzere, koşulların sağlanması durumunda bu edinim Türkiye'de yaşayan çocuklar için de ödenmektedir. Bu nedenle salt bu edinime hak kazanmaya devam etmek amacıyla, sayısı sınırlı da olsa, bazı vatandaşlarımızın tek ders bırakmak suretiyle 25 yaşını tamamlayıncaya kadar eğitimini sürdürdükleri görülmüştür. Bir anlamda bazı kimseler için, maddi edinim almak, eğitimi tamamlamaktan daha cazip bir tercih haline dönüşmüştür. Oysa bu yönde bir eğilimi Almanya'da gözlemleyebilmek kesinlikle mümkün değildir.

Buradan görüldüğü üzere, Federal Çocuk Parası Kanunu kapsamında sağlanacak olan edinimlerden yararlanacak kişilerin kapsam alanını genişletmek amacıyla, çocuk kavramının oldukça geniş tutulduğu görülmektedir.

²⁵ Bkz.: Bundeskindergeldgesetz Art.2 Abs.2. Satz b.

2. Engeli Çocukların Durumları

Federal Almanya’da sosyal bir hak olarak sunulan çocuk parası edinimine ilişkin özellikli bir durum, engeli çocuklar bağlamında ortaya çıkmaktadır. Yukarıda ortaya koymaya çalıştığımız üzere, çocuk parası esas itibarıyla 18 yaş sınırına kadar maddi bir destek olarak sunulmakta olup, belirli koşulların varlığı halinde edinimin sunum süresi 25 yaşa kadar uzayabilmektedir. Ancak, engeli çocuklar için bu genel kuralın dışında ayrı bir düzenleme söz konusudur.

Eğer bir çocuk, gerek fiziksel gerekse zihinsel veya ruhsal engellilik durumu nedeniyle kendisine bakabilecek durumda değilse, 18 yaşını tamamlamış olması veya eğitim görmesi halinde 25 yaşına gelmiş olması halinde de kendisi için çocuk parası ödenebilmektedir. Ancak burada temel kriter engellilik durumunun, çocuğun 25. yaşından önce ortaya çıkmış olmasıdır.²⁶ Diğer bir ifadeyle, kişi 25 yaşından sonra engeli duruma gelirse engeli olması sebebiyle çocuk parasının ödenmesi olanağı bulunmamaktadır. Böyle bir durumda da Federal Almanya’da kişiler şüphesiz olarak tamamen korumasız değillerdir. Bu kişilere başta Bakım Sigortası Kanunu (*Pflegeversicherungsgesetz*) kapsamında bakım parası ve diğer bir takım kanunlar kapsamında edinimler sunulmaktadır.²⁷

Aslen reşit ancak engeli olan çocuğa çocuk parasının ödenebilmesi için engelliliğin ortaya konması ve bu engellilik hali sebebiyle kişinin kendine bakamayacak durumda olduğunun kanıtlanması gerekmektedir. Bu bağlamda, esasen iki koşulun yerine getirilmesi gerekmektedir. Birinci koşul, kişinin yıllık gelirinin 01.01.2017 tarihi itibarıyla yılda 8.820 Euro’nun altında olmasıdır. Federal Yüksek Mahkeme’nin vermiş olduğu bir karar, engeli çocukların sahip oldukları servetin bu hesaplama dahil edilmeyeceği yönündedir.²⁸ Daha açık bir ifadeyle engeli kişiler üzerine kayıtlı olan menkul ve gayrimenkuller doğrudan yıllık gelir hesabında dikkate alınmayacak, sadece bu servet üzerinden elde edilen gelirler, yıllık gelir

²⁶ Bkz.: Bundeskindergeldgesetz Art.2 Abs.3

²⁷ Federal Almanya’daki Bakım Sigortası ile ilgili ayrıntılar için Bkz.: **Alpay Hekimler**, Federal Almanya’da Sosyal Bakım Sigortasının Temel Esasları – Türkiye için Gözlemler, Çalışma ve Toplum Dergisi, Ocak 2015, ss.45-76. Genel olarak engellilere sağlanan yararımlar için ayrıca Bkz.: **Olaf Deinert/ Felix Welti**, Behindertenrecht – Arbeits und Sozialrecht, Nomos, Baden Baden, 2014; **Rainer Wagner**, Einführung in das Behindertenrecht, Springer, Berlin, 2013.

²⁸ BFH, Urteil vom 19 August 2002 AZ VIII R 17/2

hesabında dikkate alınacaktır. Belirli şartların varlığı halinde tayin edilmiş olan gelir sınırı daha da yukarıya çekilebilmektedir. Ancak bunları burada ayrıntılarıyla ortaya koymak bu çalışmanın boyutunu aşacağından, salt kişinin bakımı dolayısıyla ortaya çıkan masraflar nedeniyle bu sınırın kademeli olarak yükseldiğini belirtmekle yetineceğiz.²⁹

İkinci koşul ise, kişinin kanun anlamında engeli sayılmasıdır. Bu bağlamda Gelir Vergisi Kanunu'nun 32. maddesinin 4/1 fıkrası hükmüne göre, gerek bedensel gerekse zihinsel olarak yeterliliklerin ez azından altı aylık bir süre için kısıtlanmış olması gerekmektedir. Federal Yüksek Mahkemenin vermiş olduğu bir karar uyarınca, çocuklar bağımlı olmaları durumunda - ki bu bağımlık madde bağımlılığı ya da alkol bağımlı da olabilir - engeli olarak kabul edilmekte ve bundan dolayı da çocuk parasına hak kazanmaktadırlar.³⁰

Engeli çocuk için bu ediminin talep edilebilmesi için engellilik oranının tespiti yanında ayrıca engellilik durumunun iş görme üzerine etkisinin ve de durumun 25 yaşından önce ortaya çıkmış olduğunun uzman tarafından belgelenmesi gerekmektedir. Esas itibarıyla, çocuğun engellilik durumunun takibi yıllık raporlar üzerinden tespit edilmektedir. Fakat engellilik oranı %50 ve üzerinde ise her beş yılda bir uzman tarafından raporun güncellenmesi gerekmektedir.

Bu durumda olan çocuklar için çocuk parası ödenmesi yönündeki talebin, yine ebeveynler tarafından yetkili kuruma yapılması gerekmektedir. Çocuğun ailesi, engeli çocuklarına bakacak düzeyde maddi imkânlarla sahip değilse, mevzuat hükümleri uyarınca aileye Sosyal Daire (*Sozialamt*) tarafından maddi destek sağlanmaktadır. Ancak böyle bir durumda Sosyal Daire, çocuk parası ediminin kesilip kendilerine ödenmesini talep edebilmektedir.

2014 yılında yüksek yargı önüne gelen bir dava kapsamında, engeli bir çocuğun işlediği suç nedeniyle mahkum olması ve cezasını cezaevinde ifa etmesi durumunda, çocuk parasının ödenmesinin esas itibarıyla mümkün olamayacağına karar verilmiştir.³¹

²⁹ Ayrıntılar için *Karş.:* <http://www.kindergeld.org/kindergeld-bei-behinderung.html>
Erişim 05.03.2017

³⁰ BFH. Urteil vom 16.04.2012 AZ VIII R 62/99

³¹ Karar ile ilgili ayrıntılar için *Bkz.:* BFH, Urteil vom 30. April 2014, AZ XI R 24/13

Buradan görüldüğü üzere, sosyal devlet olmanın bir gerekliliği olarak engeli çocuk sahibi olan kişilere, kanunda belirtilen yaş sınırının aşılması halinde de, çocuğun kendisine ait bir gelirin olması veya bu gelirin belirli bir sınırın altında kalması durumunda bir edinim olarak çocuk parası ödenmeye devam edilmekte ve böylelikle ihtiyaçların giderilmesi konusunda destek olunmaktadır.

3. Yurtdışında Yaşayan Alman Vatandaşların Durumları

Bilindiği üzere günümüzde Federal Almanya'da yaşamlarını idame ettiren çok sayıda Türk vatandaşı Alman vatandaşlığına geçmiş durumdadır. Bu vatandaşların belirli bir kısmı ise çifte vatandaş yani hem Türk hem Federal Alman vatandaşlığına sahip olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Ancak bu kişilerin tam olarak kaç kişi olduklarını istatistikler arasından okuyabilmek mümkün değildir. Bu konuda, kişisel verilerin güvenliği açısından herhangi bir kaydın tutulmadığı, en azından yayınlanmadığını belirtmek gerekir. Diğer bir husus da, iki ülke hükümetlerinin çifte vatandaşlıkla ilgili tutum ve politikalarının farklılık göstermesi nedeniyle çifte vatandaşlığa sahip olan kişilerin tam olarak belirlenmesinin güçleştiğini de ifade etmek gerekir.

Ancak incelediğimiz konu itibarıyla, yurtdışında yaşayan Alman vatandaşların kanun karşısındaki durumlarının incelenmesi, çifte vatandaşlığa sahip olup yaşamını Türkiye'de kısmen ya da tamamen sürdüren Türkler bakımından da, kanaatimizce önem taşımaktadır.

Yurtdışında yaşayan Alman vatandaşlar için çocuk parası bağlamında önem taşıyan en önemli husus, bu edinimin Gelir Vergisi Kanunu hükümleri kapsamında mı, yoksa Federal Çocuk Parası Kanunu hükümleri kapsamında mı ödenecek olmasıdır. Burada geçerli olan temel kıstas, eğer kişi Almanya'da sınırsız vergi yükümlüsü ise, bu edinim Gelir Vergisi Kanunu kapsamında, Almanya'da sınırsız vergi yükümlüsü değilse, Federal Çocuk Parası Kanunu hükümleri kapsamında sunulmasıdır. Hangi yasanın hükümlerin tam olarak geçerli olacağı yine Maliye tarafından belirlenmektedir.

Eğer kişi (Alman vatandaşının) yurtdışında ikamet ediyorsa ve sınırlı vergi mükellefiyse Federal Çocuk Parası Kanunu kapsamında çocukları için edinim talebinde bulunabilir. Gelir Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin 4. fıkrası hükmü uyarınca, yurtiçinde ikamet etmeyen ancak yurtiçinden

kanununun 49. maddesi kapsamında gelir elde eden kişiler, sınırlı vergi mükellefi olarak sayılmaktadırlar. Bu bağlamda talep sahibi kişinin, Alman sosyal güvenlik kanunlarına tabi olması veya Almanya'da kamu hizmeti görüp geçici olarak yurtdışına gönderilmiş olması (örneğin Diplomatlar, uluslararası kuruluşlarda görev alanlar) veya Kalkınma programları kapsamında bir çalışan olması ya da Alman mevzuat hükümleri uyarınca emekli aylığı almaları ve AB üyesi bir ülkede ikamet ediyor olmaları gerekmektedir.³² Dolayısıyla, dört koşuldan birinin varlığı halinde, hak sahibi kişilere çocuk parası ödenebilmesi mümkündür.

Bu temel koşulun varlığı yanında çocuk parasının ödenebilmesi için, ediminin talep edileceği çocuğun daimi ikametgahın Almanya'da, AB üyesi bir ülkede ya da Avrupa Ekonomik Topluluğuna dahil bir ülkede bulunması gerekmektedir. Bu ülkeler dışında Federal Almanya'nın sosyal güvenlik anlaşması imzaladığı ülkeler için de özel hükümler geçerli olmaktadır.³³ Eş bir anlatımla, eğer ikili sosyal güvenlik anlaşmasında çocuk parası ile ilgili düzenlemelere yer verilmişse, bu ülkelerde yaşayan çocuklar için de çocuk parası talep edilebilmektedir. Federal Almanya'nın halen bu bağlamda Türkiye, Bosna Hersek, Sırbistan, Kosova, Karadağ, Cezayir, Fas ve Tunus ile anlaşmaları bulunmaktadır.³⁴

Bilindiği üzere, serbest dolaşım hakkı kapsamında AB vatandaşlarının sürekli ikamet ettikleri ülke ile çalıştıkları ülke farklılık gösterebilmektedir. Özellikle son yıllarda, ağırlıklı olarak sınır bölgelerinde, istihdam imkanları nedeniyle bu yönde bir yaşam alanı oluşturmuş olan kişilerin sayısı artış göstermiştir. Bu bağlamda örneğin, bir Alman vatandaşı sürekli ikametgahı Almanya'da olmasına karşın, çalışmak üzere iş günlerinde Avusturya'ya gidip gelebilmektedir. Şüphesiz olarak farklı birleşenlere bağlı olarak bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu örnekten yola çıktığımız zaman, kişi Avusturya'da çalışması nedeniyle hem Avusturya

³² <http://www.kindergeld.org/kindergeld-fuer-im-ausland-lebende-deutsche.html>

Erişim 15.03.2017

³³ Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında bağitlanmış olan Sosyal Güvenlik Anlaşması için Bkz.: **Alpay Hekimler**, Sosyal Politika Boyutunda Türkiye – Almanya Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Sosyal Haklar Üzerine Etkisi, Legal İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Aralık 2015, s.45-77.

³⁴ Federal Almanya'nın taraf olduğu tüm Sosyal Güvenlik Anlaşmaları ve metinleri için Bkz.: <http://www.bmas.de/DE/Themen/Soziales-Europa-und-Internationales/International/sozialversicherungs-abkommen.html> Erişim 15.03.2017.

mevzuatına göre³⁵ hem de Alman mevzuatına göre çocuk parasına hak kazanmaktadır. Diğer bir ifadeyle belirli durumlarda, bir çocuk için birden fazla ülkeden çocuk parası talep etme hakkı doğabilmektedir. Ancak bu yönde, bir anlamda haksız bir edinime dönüşebilecek olan çifte çocuk parası ödenmesine engel olmak için, sosyal güvenliğin koordinasyonuna ilişkin 883/2004/EG sayılı Direktifte³⁶ düzenleme bulmuş olan, öncelik ilkesi kuralı (*Rangfolgeregelung*) devreye girmektedir.³⁷ Bu normun kapsamlı bir biçimde ele alınıp değerlendirilmesi burada mümkün olmamakla birlikte, çocuk parası bağlamında temel olan ilkenin, hak sahibi kişinin çalışmış olduğu ülkeden bu edinimi talep etmesi yönünde olduğuna işaret etmek gerekir. Ancak edinimin miktarı iki ülke arasında farklılık göstermesi durumunda, ikinci ülkeden ek bir talepte bulunma olanağı da hâlihazırda bulunmaktadır.

Çocuk parası edinimi bağlamında Türk kökenli Alman vatandaşları için özellikli bir durum söz konusudur. Öyle ki, Almanya'da çalışan, ikamet eden ve sınırsız vergi mükellefi olan Türk kökenli bir Alman vatandaşı, Türkiye'de yaşamakta olan çocukları için edinim talebinde bulunamaz. Bu kişiler Alman vatandaşı olduklarından dolayı da, iki ülke arasında bağitlanmış olan sosyal güvenlik sözleşmesi hükümlerinden de yararlanmaları olanak dahilinde değildir.³⁸ Ancak kişi sınırlı gelir vergisi yükümlüsü ise ve çocuğuyla birlikte Türkiye'de yaşıyorsa, bu durumda sosyal güvenlik anlaşması hükümleri uyarınca çocuk parasını talep edebilmektedir.

4. Yabancı Vatandaşların Durumları

Alman vatandaşlığına geçmiş olan Türk kökenliler, diğer vatandaşlar gibi aynı haklara sahip olup, Federal Çocuk Parası Kanunu kapsamında sunulan edinim bağlamında da yukarıda ifade bulan genel hükümlere tabi olmaktadır. Ancak bu ülkede yaşamlarını sürdürüp de, Türk vatandaş-

³⁵ Avusturya'daki çocuk parası ile ilgili düzenlemeler için *Bkz.*: Dipnot 2

³⁶ **Verordnung (EG) Nr. 883/2004 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 29. April 2004 zur Koordinierung der Systeme der sozialen Sicherheit (Text von Bedeutung für den EWR und die Schweiz).**

³⁷ Öncelik ilkesi kuralı ile ilgili ayrıntılı bilgi için özellikle *Bkz.*: **Frank Schreiber/ Anett Wunder**, VO (EG) Nr. 883/2004: Europäische Verordnung zur Koordinierung der Systeme der sozialen Sicherheit, Nomos, Baden Baden, 2011.

³⁸ Bu konuda verilen Federal Yüksek Mahkme kararı için *Bkz.*: BFH, Urteil vom 27.9.2012, AZ III R 55/10

lıklarını muhafaza etmiş olan kişilerin yasa karşısında durumlarının ne olduğunun bu çalışma kapsamında ayrı bir başlık altında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere Federal Almanya’daki yabancıların en büyük kesimini Türkler oluşturmaktadır. Bu bağlamda da yabancı olarak en fazla çocuk parası edinimine hak kazanan kesimi de yine Türkler oluşturmaktadır. Nitekim Federal İstatistik Kurumunun verileri incelendiğinde Almanya’da 2016 yılı sonu itibariyle yaklaşık 6,8 milyon yabancıya yaşadığını ve bunlar içerisinde 1,5 milyon ile en büyük kısmını Türk vatandaşlarının oluşturduğunu görmekteyiz.³⁹

Serbest dolaşım hakkı kapsamında Almanya’da bulunan yabancıların çocuk parası talep etme hakları bulunmaktadır. Bu kişiler için oturma veya çalışma izni bulunması şartı aranmamaktadır, çünkü serbest dolaşım hakkından yararlanan kimseler, Alman vatandaşları ile eşit kabul edilmektedir.

Buna karşın bu hakka sahip olmayan kimseler sadece sürekli oturma izinlerinin (*Niederlassungserlaubnis*) bulunması halinde bu edinimi talep edebilmektedirler.⁴⁰ Bunun dışında çalışma izni hakkı da sağlayan, bazı oturma izinleri tipleri de⁴¹ çocuk parası talep hakkını doğurabilmektedir.⁴²

Bu bağlamda Federal Almanya’da sürekli oturma iznine sahip olan Türk vatandaşları da, bir istihdam ilişkisi içerisinde bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın, çocukları için Federal Çocuk Parası Kanunu hükümleri uyarınca maddi edinim talep edebilmektedirler. Diğer bir ifadeyle, yasal bir oturma iznine sahip olan ancak çalışmayan kişiler de bu yönde bir talepte bulunabilmektedirler. Ancak burada önemli olan nokta, talep sahibinin Almanya’da ikamet ediyor olmasıdır. Dolayısıyla, oturma iznine sahip olan ancak sürekli olarak Almanya’da ikamet etmeyen, örneğin sürekli ikametgahı Türkiye’de bulunan bir kimsenin çocukları için bu edinimi talep etmesi olanak dahilinde değildir.

³⁹ <https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/AuslaendBevoelkerung.html> Erişim 15.03.2017

⁴⁰ Bkz.: Bundeskindergeldgesetz 1.maddesinin 3/1 fıkrası hükmüne.

⁴¹ Ayrıntılar için Bkz.: Bundeskindergeldgesetz 1.maddesinin 3/2 fıkrası hükmüne.

⁴² Alman mevzuatına göre yabancıların oturma izinleri ile ilgili geniş açıklamalar için Bkz.: **Rainer Hoffman**, *Ausländerrecht Kommentar*, 2. Auflage, Nomos, Baden Baden, 2016; **Reinhard Marx**, *Ausländer und Asylrecht*, 3. Auflage, Nomos, Baden Baden, 2016.

Oturma izni koşulunu sağlamayan Türk vatandaşlarının Türk-Alman Sosyal Güvenlik Anlaşması hükümleri ve 3/80 sayılı Ortaklık Konsey Kararı hükümleri kapsamında çocuk parasını talep edebilmeleri mümkündür. Bu kapsamdaki düzenlemeleri ayrıntılı olarak burada analiz etme imkânımız bulunmamakla birlikte, konunun önemi belirli noktalara değinmemizi zorunlu bırakmaktadır.

Türk - Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi hükümlerine göre, çocuk parası sadece Almanya'da işsizlik sigortasına tabi bir işte çalışılan aylar için işçi sayılanlar tarafından talep edilebilmektedir. Yine anılan sözleşmenin hükümleri kapsamında, Federal Ebeveyn İzni Kanunu kapsamında izin kullanan, İşsizlik Sigortası Kanunu hükümleri kapsamında İşsizlik Parası I alanlar, (İşsizlik Parası II alanlar kapsam dahilinde değildir)⁴³ Hastalık Parası, Analık Parası alan kişilerin de, çocuk parası ediniminden yararlanacakları belirtilmiştir.

Buna karşın Türk – Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi kapsamında işçi olarak sayılmayan kişiler de 3/80 sayılı Ortaklık Konsey Kararı hükümleri çerçevesinde edinim talep edebilmektedirler.⁴⁴ Bu kapsama ise özellikle İşsizlik Sigortası Kanunu kapsamında İşsizlik Parası II alanlar veya Kanuni Emeklilik Sigortası tarafından kendileri için emeklilik aylığı ödenmekte olan kişiler girmektedir.

Yukarıdaki esaslar dahilinde kapsam alanına giren Türk vatandaşları 18 yaşına kadar kendi çocukları, evlat edindikleri çocuklar ve eşinin Türkiye'de yaşayan çocukları (üvey çocuklar) için talep edilebilmektedir. Bakım altına alınan çocuklar veya torunlar için çocuk parasının, ancak bu çocukların Almanya'daki haneyle alınmaları halinde ödenebilmesi mümkün olmaktadır.

Uygulamada karşılaşılan bir durum da, ebeveynlerin yaşamlarını Almanya'da sürdürüyor olmalarına karşın çocukların Türkiye'de ikamet ediyor olmalarıdır. Böyle bir durumda, çocuk parası ancak talep sahibinin Almanya'da İşsizlik Sigortasına tabi bir işte çalışıldığı aylar için edinim sunumu mümkün olmaktadır. 18 yaşını aşmış olan çocuklar içinse, yukarıda ifade edilmiş olan koşulların varlığı halinde, yani eğitimin sürmesi veya

⁴³ Almanya'da İşsizlik Sigortası ve işsizlik sigortasından sağlanan maddi edinimler için *Bkz.: Jürgen Brand/ Wolfgang Düe*, SGB III – Sozialgesetzbuch Arbeitsförderung, 7. Auflage, Beck, München, 2016; *Wolfgang Eicher/ Guido Becker*, SGB II – Grundsicherung für Arbeitssuchende, 3. Auflage, Beck Verlag, München, 2013.

⁴⁴ *Bkz.: Familienkasse*, Merkblatt über Kindergeld für türkische Staatsangehörige, Stand Januar 2010.

geçiş sürecinde 25 yaş sınırına ulaşıncaya kadar ödenmektedir. Engeli çocuklar içinse, çocuk parası yine yukarıda ele alınan kriterler kapsamında, yaş sınırı olmaksızın ödenmesi söz konusu olmaktadır.

IV. ÇOCUK PARASI BAŞVURUSU VE AİLE KASALARI

Çocuk parası edinimine hak kazanma koşulların sağlanması durumunda, bu edinime ilişkin talebin doğrudan yetkili olan Aile Kasalarına (*Familienkasse*) yapılması gerekmektedir. Aile Kasaları, İş Kurumları içerisinde yapılandırılmış durumdadır. Hak sahibi kişiler, çocuk parasına ilişkin taleplerini yazılı olarak bu kasalara iletmek durumundadırlar⁴⁵. Başvurunun, Online olarak da yapılabilmesi mümkündür.

Başvuru, hak sahibi olan kişi tarafından doğrudan yapabileceği gibi, Gelir Vergisi Kanununun 67. maddesinin 2. fıkrası hükmü doğrultusunda çocuk parası almaya hak kazanabilecek olan kişilerce de yapılabilir. Böylelikle yukarıda ele alınmış olan koşulların varlığı halinde, çocuğun ebeveynleri dışında olan kimseler de (örneğin Sosyal Daire, anneanne, dede vs.) Aile Kasası'na başvurabilmektedirler.

2013 yılında Aile Kasaları'nın daha verimli çalışmasını sağlamak amacıyla Federal İş Kurumu tarafından bir reorganizasyona gidilmiş ve o tarihe kadar faaliyet gösteren 3.700 çalışanı bulunan toplam 102 Aile Kasası, 14 Aile Kasası altında birleştirilmiştir. Federal İş Kurumu tarafından yapılan açıklamaya göre, verimlilik ile kast edilen, sadece yönetim maliyetlerinin azaltılması değildir. Onun ötesinde, aralarında nispeten küçük sayılabilecek olan Aile Kasalarının, hayat koşullarına bağlı olarak karmaşık hale gelebilen sorunlara kısa sürede çözüm üretebilmekten uzak kalmaları ve böylelikle başvuru işlemlerinin sonuçlandırılmasının uzaması temel etken olmuştur. Kasaların karar merkezlerinin birleştirilmesiyle taleplere çok daha hızlı yanıt verebilir hale gelmişlerdir. Ancak bu organizasyon yapısındaki değişiklik, hak sahibi kişilerin yine eskiden olduğu üzere yetkili olan kasalara başvuru yolunu kapatmamış, daha açık bir ifadeyle, reorganizasyon sürecinin sonucunda birçok kasa başvuru merkezleri haline dönüştürülmüştür.⁴⁶

⁴⁵ Bkz.: Federal Çocuk Parası Kanununun 9.maddesinin 1.fıkrasına ve Gelir Vergisi Kanununun 67.maddesinin 1.fıkrası hükmüne.

⁴⁶ <http://www.presseportal.de/pm/6776/2462942> Erişim 17.03.2017

Uygulamada, çocuk parası için talepte bulunan bir kişinin başvurusu ortalama olarak bir ila bir buçuk aylık bir süreç sonunda karara bağlanmaktadır. Bu nedenle de edinime ilişkin talebin yazılı olarak zamanında yetkili kuruma yapılması önem taşımaktadır. Başvuru işlemlerini kolaylaştırmak ve hak sahibi kişileri yönlendirmek amacıyla internet üzerinden veya telefon aracılığıyla, kendileri için hangi Aile Kasasının yetkili olduğunun tespit edilmesi mümkündür.

Çocuk parası için başvurunun, çocuk dünyaya gelmeden önce de yapılabilmesi olanak dahilindedir. Böyle bir durumda başvuru, doğumun gerçekleşmesi ve de doğum belgesinin ibraz edilmesiyle işleme alınmaktadır. Hak sahibi kişinin bu yönde bir eğilimi, başvurunun daha kısa bir süre içinde sonuçlandırılmasına neden olmaktadır. Ancak başvuru doğumdan sonra yapılırsa dahi, çocuğun doğduğu aydan itibaren çocuk parasının ödenmesi söz konusudur.

SGB I'in 45 maddesi hükmü uyarınca dört yıl içerisinde hak sahibi kişiler çocuk parasına ilişkin bir talepte bulunmazlar ise, bu hakları zaman aşımına uğramaktadır⁴⁷. Bu nedenle hak sahibi kişiler geriye dönük olarak dört yıla kadar çocuk parasını talep edebilmektedirler.

Aile Kasaları tarafından alınan başvurular sonuçlandırıldıktan sonra, başvuru sahibine bildirimde bulunmak suretiyle bir Çocuk Parası Tahsis Numarası (*Kindergeldnummer*) verilmektedir. Bu numaranın son iki rakamı, ülkemizde emekli maaşları ödemelerine benzer bir biçimde, ödemelerin ayın hangi döneminde yapılacağını belirlemektedir.

Yasa koyucu, çocuk parası edinimi üzerinde etki edebilecek her türlü değişikliğin derhal Aile Kasalarına bildirilmesi konusunda hak sahiplerini yükümlü kılmıştır. Özellikle, hak sahibi kişinin yurtdışında çalışmaya başlaması, yurtdışına taşınması, kamu hizmetine başlaması, diğer kurum veya kuruluşlardan çocukları nedeniyle bir edinim sağlaması, eşinden ayrılması veya boşanması, çocuğun evi terk etmesi ve çocuğun vefatı gibi durumların derhal ilgili kuruma bildirilmesi gerekmektedir. Yine 18 yaş sınırını aşmış olan çocuklar için, çocukların gelir elde etmelerinin, gelirlerinde meydana gelen değişikliklerin, eğitim aşaması ile ilgili ve medeni

⁴⁷ Sosyal güvenlik bağlamında zaman aşımı ve hak talebi konusundaki ayrıntılar için özellikle Bkz.: **Peter Mrozynski**, SGB I – Sozialgesetzbuch Allgemeiner Teil, 5.Auflage, Beck, München, 2014; **Utz Kraemer/ Peter Trenk Hinterberger**, Sozialgesetzbuch I, 3. Auflage, Nomos, Baden Baden, 2013.

haldeki değişikliklerin derhal yine Aile Kasalarına bildirilmesi yasal bir zorunluluktur.

Bununla birlikte, Aile Kasaları tarafından istenilen bilgilerin hak sahibi kişiler tarafından, tayin edilmiş olan süre içerisinde vermekle yükümlü tutabilme hakları bulunmaktadır.⁴⁸

Çocuk parasını talep etme koşulları sağlandığı sürece bu edinim hak sahiplerine ilk aydan itibaren başlanmak suretiyle, hak kazanma koşullarının son bulduğu aya kadar ödenmeye devam etmektedir.⁴⁹ Dolayısıyla, örneğin 15 Mayıs tarihinde 18 yaş sınırına erişmiş olan bir kişi için, Mayıs ayı için de bu edinim ödenmektedir.

Aile Kasası tarafından verilmiş olan bir kararın başvuru sahibi tarafından kabul edilmesi söz konusu değilse, bu durumda talebin yeniden incelenmesi üzerine Aile Kasasına itiraz başvurusunda bulunabilmek mümkündür. Ancak bu haktan yararlanabilmek için itirazın, yapılan bildirimden tebliğinden itibaren bir aylık süre içerisinde yapılması gerekmektedir. Taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülememesi halinde, yine bir aylık süre içerisinde Sosyal Mahkemelere dava açabilmek mümkündür.

V. ÇOCUK PARASI OLARAK SAĞLANAN EDİNİMİN MİKTARI

Çocuk parası, esas itibariyle uygulamaya alındığından beri, çocuk sahibi ailelere destek olmak ve belirli ölçüde bir politika aracı olarak da nüfus artışına destek olmak amacıyla imkânlar ölçüsünde artış göstermiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere ilk defa 1954 yılında üçüncü ve devamı çocuklar için maddi bir edinim olarak sunulan çocuk parası, o yıllarda 25 Mark olarak belirlenmişti. 1961 yılında ise ikinci çocuktan itibaren ödenmeye başlanan bu edinim 25 Mark düzeyinde kalmış, ancak kapsam alanı genişletilmiştir. İlk defa bir çocuktan itibaren ödenme uygulamasına ise 1975 yılında geçilerek o dönemde birinci çocuk için 50 Mark, ikinci çocuk için 70 Mark ve üçüncü çocuk için 120 Mark ödenmiştir.

Yasa koyucu tarafından sosyal bir hak olarak tanındığından beri çocuk parası, yıllar itibariyle artış göstermiştir. Artış miktarları doğrudan Fede-

⁴⁸ Bkz.: Federal Çocuk Parası Kanununun 10.maddesinin 3.fıkrası hükmüne.

⁴⁹ Bkz.: Federal Çocuk Parası Kanununun 5.maddesinin 1.fıkrası hükmüne.

ral hükümetin önerisi doğrultusunda, kanun yoluyla düzenlenmektedir.

Günümüzde yürürlükte olan mevzuat hükümleri uyarınca çocuk parası olarak sunulan maddi edinimin miktarı, ailenin sahip olduğu çocuk sayısına bağlı olarak değişmekte olup, Ocak 2017 tarihi itibarıyla aylık ödenen çocuk parası tutarı aşağıdaki gibidir.

- ilk iki çocuk için çocuk başına 193 Euro
- üçüncü çocuk için 196 Euro
- daha sonraki her çocuk için 221 Euro

Hak sahibi kişinin hangi çocuğunun birinci, ikinci, üçüncü ve daha sonraki çocuk olduğu doğum sırasına göre belirlenmektedir. Yaşı en büyük olan çocuk her zaman için birinci çocuk kabul edilmekte olup, bu durum doğum belgesi ile tespit edilmektedir.

Bu noktada önemli olan bir husus da, çocuk numaralarının verilmesinde hak sahibinin değil, öncelikli olarak eş veya partnerin hak sahibi olduğu çocuk veya çocukların dikkate alınmasıdır. Diğer bir ifadeyle çocuk parası edinimi almaya hakkı olmayan çocuklar sıralamada dikkate alınmaktadır.

Örneğin hak sahibi, üç çocuğu için ayda (2 x 192 Euro) + (1 x 196 Euro) = 580 Euro çocuk parası almaktadır. Ancak birinci çocuğun, çocuk parası talep etme koşullarının ortadan kalkması durumunda, yaşları daha küçük olan kardeşler bir üst sıraya yükselmekte ve bu kapsamda kendileri için edinim sunulmaktadır. Aynı örnekten yola çıkarsak böyle bir durumda, hak sahibi kişiye (2 X 192 Euro) = 384 Euro ödenecektir.

Ancak bilindiği gibi aile ilişkileri her zamana yukarıda verilen örnekte olduğu kadar basit olmayabilir. Daha açık bir ifadeyle, aile ilişkisi içerisinde, birinci evlilikten olan bir çocuk olabileceği gibi, her iki tarafın da daha önceki evliliklerinden birer ya da daha fazla çocukları olabilmekte, kendi birliktelikleri sonucunda da çocuk veya çocukları dünyaya gelebilmektedir. Bu durumda sıralamada dikkate alınacak çocuk ilkesi (*Zählkinder*) geçerli olmaktadır⁵⁰.

⁵⁰ Bu kapsamdaki farklı örnekler için özellikle Bkz.: <https://www.vlh.de/familie-leben/kinder/was->

VI. GENEL DEĞERLENDİRME

Ortaya konduğu üzere, Federal Almanya’da sosyal devlet ilkesinin bir aracı olarak çocuk parası edinimi, özellikle gelir grubu düşük olan aileler için günümüzde halen önemli bir gelir kalemini oluşturmaktadır. Eğitimini sürdüren kişilere yönelik olarak bu desteğin belirli bir yaşa kadar sürdürülmesi, engeli kişilere yönelik olarak her hangi bir yaş sınırının olmaması, sosyal politika boyutunda konunun önemini farklı bir noktaya taşımaktadır.

Federal İstatistik Kurumu’nun yayımlamış olduğu son verilere göre, ki bunlar 2017 yılı başı itibariyle⁵¹ 2015 yılı sonu verilerini oluşturmaktadır, yaklaşık 8,8 milyon kişi için toplamda 33,8 milyar Euro tutarında çocuk parası ödenmiştir. On yıl geriye gidildiğinde ise, 2005 yılı sonu itibariyle yaklaşık 9,1 milyon kişi için toplamda 29 milyar Euro tutarında bir bedelin ödendiği görülmektedir. Böylelikle, son yıllarda hak sahibi kişilerin belirli oranda bir azalış göstermekte olduğunu izlemekteyiz. Bu azalışta etken olan faktör, yasa koyucunun hak kazanma koşullarını kısıtlamış olması olmayıp, doğrudan demografik gelişmelere bağlı olarak hak sahibi olan kişilerin sayısının azalmış olmasıdır.

Yine aynı döneme aiti veriler incelendiğinde, 2015 yılı sonu itibariyle toplam 8,8 milyon kişi için ödenen çocuk parasının 1,2 milyonu yabancı ülke vatandaşlarına ödenmiştir ki bu grup içerisinde en büyük oranı Türk vatandaşları oluşturmaktadır. 2005 yılına gidildiğinde ise, yaklaşık 1 milyon yabancı ülke vatandaşına çocuk parası ödenmiş olduğu istatistikler arasından okunabilmektedir. Bu noktada, çocuk parası uygulaması, maalessif, belirli bir dönem Almanya’da yaşayan vatandaşlarımız tarafından, özellikle kendilerine ait olmayan ve Türkiye’de yaşayan çocukların kendi çocuklarıymış gibi gösterilmek suretiyle sistemi suiistimal etmelerinden dolayı, Almanya’da Türkler ve çocuk parası bağlamında olumsuz bir algı oluşmuş ve nitekim bu olay, hatırlanacağı üzere Türkiye’de bir filme dahi konu olmuştu.

Yine Federal İstatistik Kurumunun verileri incelendiğinde, 2015 yılı sonu itibariyle Federal Bütçeden toplamda 14,5 milyon çocuk için ödenmiş

sind-zaehlkinder.html Erişim 17.03.2017

⁵¹ <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/SozialeLeistungen/Elterngeld/Tabellen/Kindergeld/EmpfaengerAusgaben.html>

olan bu edininin 8,7 milyonu birinci çocuk, 4,7 milyonu ikinci çocuk, 1,1 milyonu üçüncü çocuk, 270 bini dördüncü çocuk ve 113 bini dördün üstünde olan çocuklar için gerçekleşmiştir.

Burada ortaya konan verilerden açıkça izlendiği üzere, sağlanan bu edininin çocukların bakım ve gereksinimlerinin karşılanması amacıyla hiç de azımsanmayacak boyutta bir destek oluşturmaktadır. Çocuk parasının ilk defa ödenmeye başlandığı zamandan itibaren, başta sosyal ve ekonomik etkilerini analiz etmek amacıyla çok sayıda çalışma yapılmıştır. Günümüzde de halen, sistemin etkinliğinin analiz edilmesi ve sistemi daha etkin hale getirmek amacıyla çok farklı düzeylerde araştırmalar sürdürülmektedir.

Bu bağlamda, çocuk parasının istihdam düzeyi üzerine ne yönde bir etki oluşturduğu uzun yıllardan beri tartışma konusu edilmektedir. Federal Aile Yaşlılar Kadınlar ve Gençler Bakanlığı (*Bundesministerium Familie Senioeren Frauen und Jugend*) ile Federal Maliye Bakanlığı (*Bundesministerium für Finanzen*) ortak bir proje kapsamında ailelere sağlanan maddi edininin, istihdam seviyesi üzerine etkinliğini belirlemek üzere bir araştırma yaptırmıştır. Yapılan çalışma, sağlanan edininin kadın istihdamı üzerinde daraltıcı bir etkiye neden olduğunu ortaya koymuştur⁵². Diğer bir ifadeyle sağlan desteğin, kadın istihdamının düşmesine neden olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak bunun aksini ortaya koyan bir takım çalışmaların da var olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Serbest dolaşım hakkının belirli bir geçiş süresinden sonra Bulgaristan ve Romanya'ya da tanınmasının ardından⁵³, bu ülkeye yönelik olarak önemli oranda bir göç hareketi başlamıştır. Bu göç hareketi doğrudan Alman sosyal güvenlik sistemini mali anlamda olumsuz etkilemiştir. Yürürlükte olan Alman mevzuat hükümleri uyarınca Birlik vatandaşı olan kişiler, yurtdışında yaşamakta olan çocukları için çocuk parası alabildiğinden dolayı, özellikle Romanya ve Bulgaristan'dan Almanya'ya göç etmiş ve bu kapsamda sistemden yararlanan kişilere engel olmak için bir çıkış yolu aramaktadır. Şubat 2017 tarihi itibarıyla, Alman Maliye Bakanı,

⁵² *Helmut Rainer/ Stefan Bauerschulter/ Natalia Danzer/ Anita Fischtl*, Kindergeld und Kinderfreibeträge in Deutschland: Evaluierung der Auswirkungen auf familienpolitische Ziele, ifo Schnelldienst 9/2013, 16 Mai 2013

⁵³ Bu konudaki ayrıntılar için *Bkz.: Alpay Hekimler*, Avrupa Birliğine Yeni Katılan Bulgaristan ve Romanya ile Karşılaştırmalı Olarak Türk İstihdam Piyasasının Güncel Durumu, MERCEK, Ocak 2007 s.138-147.

Avrupa Birliği vatandaşı olup, anavatanlarında yaşamakta olan çocuklar için çocuk parasının yarı oranında azaltılarak ödenmesine ilişkin bir yasa taslağı hazırlamıştır.⁵⁴ Ancak bu noktada bu yönde bir yasa değişikliğine gidilebilmesi için Avrupa Komisyonunda Almanya'ya destek verilmesi gerekmektedir. Aksi halde yürürlükteki müktesebat hükümleri kapsamında bu yönde bir değişikliğin AB mevzuatı ile çakışacağını vurgulamak gerekir. Buradan görüldüğü üzere, önümüzdeki dönem içerisinde Federal hükümet çocuk parası edinimi ile ilgili olarak önemli bazı değişikliklere gitmeyi planlamaktadır.

Bugün, farklı ülkelerde farklı araçlar yoluyla ailelere, çocuklarını arzulanan koşullar çerçevesinde yetiştirebilmeleri için belirli bir destek sağlandığını izlemekteyiz. Almanya'da bu uygulama doğrudan çocuk parası olarak karşımıza çıkarken, örneğin Avusturya'da aile yardımı (*Famileinzulage*), İsviçre'de çocuk yardımı (*Kinderzulage*) adı altında desteklenmektedir. Ancak bu edinimin hiçbir suretle, Türkiye'de 15 Mayıs 2015 tarihinden sonra doğan çocuklar için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından sunulan doğum yardımı⁵⁵ ile eş tutulabilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte belirli ölçüde, pilot proje ile uygulamaya giren, ilk etapta 6.500 kişiye sunulacak olan büyükanne/torun parası olarak tanımlanan model ile de benzerlikler göstermektedir. Nitekim yukarıda ortaya konduğu üzere Almanya'daki sistem uyarınca torunlar için çocuk parası alabilmek için velayet hakkının başvuru sahibine geçmiş olması gerekmektedir. Oysa Türkiye'de uygulamaya alınan modelde bu yönde bir şart söz konusu değildir.

Günümüz Almanya'sında uygulamalarla ilgili olarak siyasi partilerin görüşleri değişmekle birlikte, çocuk parası ediniminin bir hak olduğuna ilişkin tam bir konsensüs sağlanmış durumundadır. Daha açık bir ifadeyle, tüm çevreler, çalışma kapsamında ortaya konmaya çalışıldığı gibi, çocuk parası uygulamasının sosyal devletin bir gerekliliği olarak yardım niteliğinde sağlanan bir edinim olduğunu kabul etmiş durumdadırlar. Ancak bununla birlikte sistemin hiç eleştirilmediğini sanmak büyük bir yanılğı olacaktır.

⁵⁴ Bkz.: **Manferd Schaefers**, Kindergeld nur für Kinder, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11.02.2017.

⁵⁵ Halen yürürlükte olan mevzuat hükümleri uyarınca 15 Mayıs 2015 tarihinden sonra doğan çocuklar için birinci çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL ve üçüncü çocuk için 600 TL doğum yardımı ödenmektedir.

KAYNAKLAR

- Bering Stefan/ Friedenberger Martin**, Reform der Familienkassen und Anhebung vom Kindergeld und Kinderfreibetrag, NWB Steuer- und Wirtschaftsrecht, 5/2017, s. 331-336.
- Bilsdorfer Peter**, Permanente und aktuelle Baustelle i Kindergeldrecht, NJW- Neue Juristische Wochenschrift, 40/2011, s.2911-2916.
- Brand Jürgen/Düe Wolfgang**, SGB III – Sozialgesetzbuch Arbeitsförderung, 7. Auflage, Beck, München, 2016.
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales**, Dokumentation des vierten Symposiums im Rahmen des Fünften Armuts- und Reichtumsberichts der Bundesregierung, Berlin, 2017.
- Deinert Olaf/Welti Felix**, Behindertenrecht – Arbeits und Sozialrecht, Nomos, Baden Baden, 2014.
- Drs Monika**, Arbeits- und Sozialrecht, 3.Auflage, Manz, Wien, 2015.
- Eichenhoffer Eberhard**, Sozialrecht, 8. Auflage, Mohr Siebeck, Tübingen, 2012, s. 278 vd.
- Eichenhoffer Eberhard**, 80 Jahre Weimarer Reichsverfassung – was ist geblieben?, Mohr Siebek, Tübingen, 1999.
- Eichner Wolfgang/Becker Guido**, SGB II – Grundsicherung für Arbeitssuchende, 3. Auflage, Beck Verlag, München, 2013.
- Gierke Malte**, Familienpflege – Die Rechtliche Stellung von Pflegeeltern, Diplomica Verlag, Hamburg, 2009.
- Harich Björn/Boerener Anneke**, Handbuch der Grundsicherung für Arbeitssuchende: Sozialrecht, Prozess- und Kostenrecht, Verfahrensrecht, Familienrecht, Ausländerrecht, Verwaltungsrecht, Beck, München, 2014.
- Hekimler Alpay**, Federal Almanya’da Sosyal Bakım Sigortasının Temel Esasları – Türkiye için Gözlemler, Çalışma ve Toplum Dergisi, Ocak 2015, ss.45-76.
- Hekimler Alpay**, Sosyal Politika Boyutunda Türkiye – Almanya Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Sosyal Haklar Üzerine Etkisi, Legal İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, Aralık 2015, s.45-77.

- Hekimler Alpay**, Avrupa Birliğine Yeni Katılan Bulgaristan ve Romanya ile Karşılaştırmalı Olarak Türk İstihdam Piyasasının Güncel Durumu, MERCEK, Ocak 2007 s.138-147.
- Hoffman Rainer**, Ausländerrecht Kommentar,2.Auflage, Nomos, Baden Baden, 2016.
- Krahmer Utz/ Trenk Hinterberger Peter**, Sozialgesetzbuch I, 3. Auflage, Nomos, Baden Baden, 2013.
- Locher Thomas/ Gächter Thomas**, Grundriss des Sozialversicherungsrechts, Stämpfli Verlag, Bern, 2014.
- Marx Reinhard**, Ausländer und Asylrecht, 3.Auflage, Nomos, Baden Baden, 2016.
- Mrozyinski Peter**, SGB I – Sozialgesetzbuch Allgemeiner Teil, 5.Auflage, Beck, München, 2014.
- Nelleßen Strauch Dagmar**, das Kindergeld wird fünfzig - Familie im Fokus der CDU, Politische Meinungen, Januar 2005, s.21-25.
- Nelleßen Strauch Dagmar**, Der Kampf um das Kindergeld – Grundanschauungen Konzeption und Gesetzgebung 1949 -1954, Dorste Verlag, Düsseldorf, 2003.
- Pfeil Walter**, Österreichisches Sozialrecht, 11. Auflage, Verlag Österreich, Wien, 2016.
- Rainer Helmut/ Bauerschulter Stefan/ Danzer Natalia/ Fischtl Annita**, Kindergeld und Kinderfreibeträge in Deutschland: Evaluierung der Auswirkungen auf familienpolitische Ziele, ifo Schnelldienst 9/2013, 16 Mai 2013
- Resch Reinhard**, Sozialrecht, 6.Auflage, Manz, Wien, 2014.
- Ruhl Klaus Jörg**, Verordnete Unterordnung. Berufstätige Frauen zwischen Wirtschaftswachstum und konservativer Ideologie in der Nachkriegszeit (1945-1963), Oldenburg Verlag, 1994.
- Schaefers Manfred**, Kindergeld nur für Kinder, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 11.02.2017.

- Schreiber Frank/ Wunder Anett**, VO (EG) Nr. 883/2004: Europäische Verordnung zur Koordinierung der Systeme der sozialen Sicherheit, Nomos, Baden Baden, 2011.
- Sommerauer Adolf**, Geschichte des Kindergeldes, <http://www.kindergeld.net/geschichte-des-kindergeldes.html> Erişim 27.02.2017
- von **Maydell Bernd/ Ruhland Franz/ BeckerUlrich (Hrsg.)** Sozialrechtshandbuch, 4.Auflage, Nomos, 2008;
- Wagner Rainer**, Einführung in das Behindertenrecht, Springer, Berlin, 2013.
- Weber Sebastian/Brünner Frank**, Pflegereform 2017, Beck Verlag, München, 2017.